

Головко В. О.

здобувач НДФІ ДННУ "Академія фінансового управління", Київ, Україна, vladgolovko90@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7842-3754>

СВІТОВИЙ ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ДЛЯ СТРУКТУРНОЇ ПЕРЕБУДОВИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Анотація. Визначено, що основні стратегічні орієнтири структурної перебудови національної економіки повинні формуватися з урахуванням Цілей сталого розвитку як основи узгодження економічних, соціальних та екологічних аспектів, а не лише виходячи з необхідності посилення експортного потенціалу та зменшення енергетичної залежності. Особливу увагу приділено соціальній складовій сталого розвитку, з огляду на те, що економіка країн-лідерів характеризується соціальною орієнтацією з цілеспрямованим зменшенням негативного впливу на навколишнє середовище за рахунок ефективнішого використання природних ресурсів через генерування нових знань та збільшення обсягів створення та обміну інформацією. Завдяки вивченню досвіду країн, які підтримують високий рівень індексів сталого та людського розвитку, побудовано матрицю переваг (перешкод) сталого розвитку. На основі сформованої матриці запропоновано головні напрями перетворень у галузях і міжгалузевих комплексах економіки України у процесі переходу на засади сталого розвитку.

Ключові слова: національна економіка, сталий розвиток, людський розвиток, структурна перебудова економіки, соціальна сфера.

Рис.1. Табл. 4. Літ. 28.**Vladyslav Holovko**

SESE "The Academy of Financial Management", Kyiv, Ukraine, vladgolovko90@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7842-3754>

WORLD EXPERIENCE OF USING SUSTAINABLE DEVELOPMENT TOOLS FOR STRUCTURAL RESTRUCTURING OF THE NATIONAL ECONOMY

Abstract. Structural restructuring of the national economy cannot be done only on the basis of the need to strengthen the export potential and reduce energy dependence on the Russian Federation. The key strategic guidelines should be built on sustainable development goals as a basis for reconciling economic, social and environmental aspects. The presence of three equilibrium components of sustainable development (environmental, economic and social) necessitates the interconnection between them to address and regulate relevant social development processes. The subject of such regulation is the state as a tool for realizing the interests of society. The overall task of government bodies that embody the state is to create a favorable environment for the life of citizens. Among the components of sustainable development, the focus is on the social aspect, given that the economies of the leading countries are characterized by a social orientation with a deliberate reduction of the negative impact on the environment through the more efficient use of natural resources by generating new knowledge and increasing the creation and exchange of information. For transition of Ukraine to sustainable development the main directions of activity of the state in the social area are: preserving human health; promoting a better demographic situation; providing social guarantees to people in need of protection; achieving standards of quality of life, which are consistent with those adopted in developed countries, and the guidelines of the modern level of rational consumption

© Головко В. О., 2020

for all segments of the population; humanizing social relations through reforming governance, education, science, culture, and health care. To date, governments in most countries in the world are paying greater attention to protecting vulnerable sections of the population for various reasons. All this is due to the fact that for many decades many countries in the world have professed a policy of neoliberalism, which has, over time, has widened the gulf between the rich and the poor. Over time, the world's leading scientists have realized that the next steps in the context of economic growth of an individual country are inextricably linked to overcoming the established principles of social inequality and poverty, ensuring sustainable development. Studying the experience of leading countries that have achieved and maintained a high level of sustainable development and human development indices has allowed us to build a matrix of benefits and barriers to sustainable development. The formed matrix created the basis for consideration of the main directions of transformation in the branches and interbranch complexes of the economy of Ukraine in the process of transition to the principles of sustainable development. It is substantiated that in the process of achieving the goals of sustainable development, the modernization of the economy should be carried out by transition to an innovative, competitive economy of intensive type (oriented both on the external and internal market), where the recovery of used materials and resources is envisaged.

Key words: national economy, sustainable development, human development, structural restructuring of the economy, social sphere.

JEL classification: E60, F42, F47, F62, I31, I38.

Головко В. А.

соискатель НИФИ ГУНУ "Академия финансового управления", Киев, Украина

МИРОВОЙ ОПЫТ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИНСТРУМЕНТОВ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ДЛЯ СТРУКТУРНОЙ ПЕРЕСТРОЙКИ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ

Аннотация. Определено, что основные стратегические ориентиры структурной перестройки национальной экономики должны формироваться с учетом Целей устойчивого развития как основы согласования экономических, социальных и экологических аспектов, а не только исходя из необходимости усиления экспортного потенциала и уменьшения энергетической зависимости. Особое внимание уделено социальной составляющей устойчивого развития, учитывая то, что экономика стран-лидеров характеризуется социальной ориентацией с целенаправленным уменьшением негативного воздействия на окружающую среду за счет более эффективного использования природных ресурсов посредством генерирования новых знаний и увеличения объемов создания и обмена информацией. Благодаря изучению опыта стран, которые поддерживают высокий уровень индексов устойчивого и человеческого развития построена матрица преимуществ (помех) устойчивого развития. На основе сформированной матрицы предложены главные направления преобразований в отраслях и межотраслевых комплексах экономики Украины в процессе перехода на принципы устойчивого развития.

Ключевые слова: национальная экономика, устойчивое развитие, развитие общества, структурная перестройка экономики, социальная сфера.

Активне формування концепції сталого розвитку розпочалося ще в 1970-ті роки. Найпомітніший результат цієї діяльності – доповідь “Наше спільне майбутнє” (1987 р.), підготовлена спеціальною комісією ООН з довкілля та розвитку на чолі з Гру Харлем Брунтланн, де містилося таке визначення: “Сталий розвиток – це розвиток, який дає змогу нинішнім поколінням задовольняти свої потреби без шкоди для можливостей майбутніх поколінь” [1]. Пізніше це тлумачення неодноразово піддавалося критиці як недостатньо

чіткості та таке, в якому немає семантичного наголосу на життєвій необхідності збереження довкілля [2, с. 26]. Водночас у ньому наявний чіткий акцент на тому, що теперішнім поколінням потрібно залишити природні ресурси та можливості для гідного існування своїх нащадків.

У Нью-Йорку на Саміті тисячоліття було прийнято Декларацію тисячоліття ООН (2000 р.), а в 2001 р. на її основі сформульовано вісім Цілей розвитку тисячоліття (ЦРТ), у яких основна увага приділялася розв'язанню соціальних та економічних проблем у найбідніших країнах світу, а реалізувати їх передбачалося за 15 років. Загалом результати здійснення ЦРТ оцінюються як позитивні [3]. У процесі їх виконання було досягнуто значних успіхів у ліквідації бідності та голоду, забезпеченні загальної початкової освіти та покращанні медичного обслуговування найуразливіших груп населення. Проте варто мати на увазі, що динаміка абсолютних показників нерідко свідчила про протилежні (тобто негативні) тенденції. Тому після закінчення дії ЦРТ було вирішено запропонувати нові механізми продовження роботи в цьому напрямі.

На зміну ЦРТ прийшли 17 Цілей сталого розвитку (ЦСР), що ґрунтуються на Порядку денному для сталого розвитку до 2030 року (2015 р.) [4], які було прийнято на засіданні Генеральної Асамблеї ООН.

Подібно до ЦРТ, Цілі сталого розвитку розраховані на 15 років, але, на відміну від ЦРТ, поширюються на всі країни світу. Вони сформульовані таким чином, що для їх реалізації необхідно залучати не тільки національні уряди, а й науково-дослідні установи. Крім того, при розробленні та ухваленні ЦСР було здійснено спробу узгодити економічні, соціальні й екологічні аспекти сталого розвитку. Тепер прийнято вважати, що його забезпечення створює умови для "економічного зростання, досягнення соціальної справедливості, реалізації принципів раціонального природокористування і підвищення якості управління" [5].

Україна, як і інші країни – члени ООН, для встановлення стратегічних рамок розвитку на період до 2030 р. на засадах ЦСР започаткувала процес їх адаптації з урахуванням національної специфіки. Було проведено ряд національних і регіональних консультацій [6], результатом яких стали національні завдання ЦСР [7, с. 7]. Реалізація цих завдань натрапила на низку перешкод, ліквідація яких не можлива без вивчення та адаптації іноземного досвіду.

З питань імплементації підходів сталого розвитку в економічну та соціальну практику й впливу дій у цьому напрямі на національну економіку існує величезна кількість зарубіжних та вітчизняних публікацій. До найвідоміших українських дослідників цих проблем належать: В. М. Геєць [8; 9], Т. І. Єфіменко [10; 11], Е. М. Лібанова [12–14], Ю. Ю. Туниця [15–17], М. А. Хвесик [18; 19], Е. П. Семенюк [2; 17; 20] та ін. Основна увага цих авторів та наукових колективів, котрі вони очолюють, зосереджена на впровадженні підходів сталого розвитку в практику регулювання національного господарства, формування соціальної відповідальності, подолання соціальної нерівності тощо.

Мета статті – вивчення досвіду країн-лідерів у дотриманні принципів сталого розвитку як основи для розроблення головних напрямів структурної перебудови економіки України.

Наявність трьох рівноважних складових забезпечення сталого розвитку (екологічної, економічної та соціальної) зумовлює потребу в забезпеченні

взаємозв'язку між ними для регулювання відповідних процесів. Суб'єктом такого регулювання є держава як інструмент реалізації інтересів суспільства. Загальним завданням діяльності органів влади, що уособлюють державу, є формування сприятливого середовища життєдіяльності громадян. Для безпосереднього втілення регулюючої ролі держави у вказаних аспектах видано Указ Президента України "Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року" [21].

Основними напрямками діяльності держави в соціальній сфері, пов'язаними з переходом України до сталого розвитку, є: збереження здоров'я людини; сприяння покращанню демографічної ситуації; надання соціальних гарантій людям, які потребують захищеності; досягнення нормативів якості життя, що відповідають прийнятим у розвинутих країнах, та орієнтирів сучасного рівня раціонального споживання для всіх верств населення; гуманізація суспільних відносин шляхом реформування систем управління, освіти, науки, культури та охорони здоров'я [19, с. 13] (табл. 1).

Усе, про що йшлося вище, так чи інакше безпосередньо пов'язане з проблемами розвитку людини, які в сучасному світі визначаються, з одного боку, посиленням соціальної орієнтації економік розвинутих країн, а з другого –

Таблиця 1

Головні напрями перетворень у соціальній сфері у процесі переходу на засади сталого розвитку

Галузі та комплекси	Суть перетворень
Здоров'я населення та якість життя	Забезпечення якості атмосферного повітря населених пунктів, ґрунтів, поверхневих і підземних вод, питної води, продуктів харчування згідно з гігієнічними нормативами, дотримання норм радіаційної безпеки населення, допустимих рівнів акустичного, електромагнітного та інших видів шкідливого впливу; формування активного й відповідального ставлення кожної особи до власного здоров'я, чистоти й естетичного стану навколишнього природного середовища
Громадянське суспільство	Розроблення механізмів суспільного партнерства, ефективний контроль громадян над діяльністю владних структур, активізація участі громадськості у формуванні та реалізації політики сталого розвитку
Освіта, наука, культура	Розроблення освітніх програм; постійне вдосконалення спеціальних навчальних програм зі сталого розвитку в закладах освіти; розвиток за державної підтримки системи освіти, перепідготовка й підвищення кваліфікації кадрів для різних галузей економіки з питань сталого розвитку; сприяння формуванню екологічної культури в усіх громадян

Джерела: Наукові основи національної стратегії сталого розвитку України / за наук. ред. М. А. Хвеси́ка. Київ: ІЕПСР НАН України, 2013. 40 с.; Україна після 2015 року. Майбутнє, якого ми прагнемо: нац. доповідь / Е. М. Лібанова, О. М. Балакірева, А. В. Єрмолаєв та ін. Київ, 2013. 112 с.; Цілі розвитку тисячоліття. Україна: 2000–2015: нац. доповідь / М-во екон. розвитку і торгівлі України. Київ, 2015. 124 с.; Цілі Сталого Розвитку: Україна: нац. доповідь. 2017 / М-во екон. розвитку і торгівлі України. Київ, 2017. 174 с.; Екологізація суспільства: Соціальна роль та моделювання = Ecologization of society: Social role and modelling = Экологизация общества: Социальная роль и моделирование / Е. П. Семенюк, Т. В. Олянишен, В. М. Сеньківський та ін. Львів: Укр. акад. друкарства, 2012. 460 с.

посиленням нерівномірності соціального й економічного розвитку цих країн і тих, що розвиваються. Чільне місце у соціальній політиці держави завжди посідали питання перерозподілу доходів. Ключовою вимогою досягнення соціальної справедливості є подолання нерівності в доступі до соціальних благ, яка призводить до поглиблення соціальної диференціації.

Автори Національної доповіді “Інноваційна Україна – 2020” вважають, що українське суспільство в найближчі десятиліття буде розділене на три умовні групи. Перша і наймасовіша – працівники, зайняті переважно індустріальними, у тому числі аграрно-індустріальними видами діяльності, що контролюються потужними фінансово-промисловими групами, для яких є перспективи модернізації за рахунок інноваційної діяльності у традиційних секторах економіки. Друга, порівняно невелика, – зайняті високотехнологічним бізнесом, що інтегрується у глобальні ланцюги доданої вартості, виконуючи сучасні наукові дослідження на замовлення та провадячи відповідну освітнянську діяльність. Третю групу населення сформували перетворення минулих десятиліть. Її представники є економічно несамотійними, з критично малими доходами за порівняно нижчих можливостей до високопродуктивної праці, оскільки вони мають слабкий творчий потенціал. Тому слід створювати умови для розширення їхньої участі у прискоренні інноваційного розвитку, а не формування групи людей, викреслених із життя. Над цим слід працювати насамперед, розробляючи та використовуючи нові соціальні інновації й залучаючи значні ресурси, спрямовані на забезпечення та піднесення людського розвитку [9, с. 25–26]. Зрозуміло, що крім морально-психологічних проблем, така соціальна стратифікація спричиняє напруженість у суспільстві, яка в підсумку може призвести до проявів індивідуального чи групового насилля та створити нездорову ситуацію в економіці, що найтіснішим чином пов’язане з економічною безпекою.

Більшість концепцій соціальної політики зазвичай орієнтуються на зростання матеріального добробуту громадян. Але задоволення потреб населення не може характеризуватися тільки цифровими викладками. У процесі підвищення рівня життя на перший план виходять інші цінності, крім забезпечення базових матеріальних потреб: прагнення більшого різноманіття використання вільного часу, залучення до культури та науки, суспільна активність тощо [22, с. 18–22; 23, с. 11–32]. Таким чином, людські потреби поступово виходять за межі суто матеріальних цінностей. Це зумовило відмову від трактування процесу розвитку тільки як зростання обсягу матеріальних благ і послуг, а отже, до усвідомлення того, що характеристиками розвитку не можуть бути тільки традиційні макроекономічні показники, зокрема обсяг ВВП і середньодушовий дохід [13, с. 5].

Відомо, що людський розвиток – це розвиток через формування людського потенціалу, що здійснюється людьми та для людей. Ця концепція стосується розширення свобод для всіх і кожного. У цих свобод є дві складові: свобода благополуччя, що складається з функцій і потенційних можливостей, та свобода суб’єктності. У свою чергу, потенційні можливості становлять різні набори функцій, яких особа може досягти [24]. Іншими словами, концепція людського розвитку виходить із пріоритетної потреби в забезпеченні розвитку

людини в інтересах неї самої та її власними силами. Досягнення цієї мети передбачає створення сприятливого середовища – економічного, соціального, екологічного. Отже, незалежно від соціального походження, етнічної чи расової належності, віку, статі, передбачається забезпечення рівних прав і доступу до економічних ресурсів, політичних прав, соціальних послуг тощо [13, с. 5].

Людський розвиток характеризується відповідним індексом (індекс людського розвитку – ІЛР), який є підсумковим показником для оцінювання прогресу в трьох його основних площинах: тривале та здорове життя, доступ до знань і гідний рівень існування. Показники людського розвитку, необхідні для встановлення ступеня відповідності їхніх значень критеріям ЦСР, встановлюються у процесі моніторингу реальних змін у соціально-економічній сфері для коригування управлінських рішень щодо забезпечення переходу країни до сталого розвитку.

Автори Доповіді про стан людського розвитку за 2019 р. “Нерівність у людському розвитку в ХХІ столітті”, наголошують: головна ідея підходу до розвитку людського потенціалу полягає в тому, що розширення свобод є водночас головною метою та основним механізмом сталого розвитку. Якщо нерівність у людському розвитку зберігатиметься і зростатиме, прагнення Порядку денного у сфері сталого розвитку до 2030 року не будуть втілені [25].

У 2017 р. ІЛР в Україні дорівнював 0,751, що є нижчим за середнє значення для країн у групі з високим ІЛР (0,757) та для країн Європи й Центральної Азії (0,771) [26]. Представлений в оновленій статистиці ПРООН 2018 р. ІЛР вказує на нерівний розподіл показників за освітою, середньою тривалістю життя та доходами жінок і чоловіків у різних країнах. За 2018 р. Україна отримала значення ІЛР 0,750, що відносить її до високої категорії людського розвитку, – 88-ма позиція зі 189 країн і територій. У табл. 2 наведено прогрес

Таблиця 2

**Тенденції ІЛР України, розраховані на базі послідовної серії
часових даних і нових цільових показників**

Рік	Очікувана тривалість життя при народженні, років	Тривалість навчання, років		Валовий національний дохід на одну особу (ПКС 2011 р.), дол. США	Значення ІЛР
		очікувана	середня		
1990	69,8	12,4	9,1	10,744	0,705
1995	67,9	12,2	10,0	4,993	0,664
2000	67,3	13,0	10,7	4,665	0,671
2005	67,5	14,6	11,2	7,207	0,715
2010	69,4	14,8	11,3	7,715	0,732
2015	71,5	14,9	11,3	7,373	0,742
2016	71,7	15,1	11,3	7,601	0,746
2017	71,8	15,1	11,3	7,670	0,747
2018	72,0	15,1	11,3	7,994	0,750

Складено за: Доповідь про стан людського розвитку – 2019. Нерівність у людському розвитку в 21 столітті. Аналітична записка за країнами, що представлені в Доповіді про стан людського розвитку за 2019 рік. Україна / UNDP (2019). URL: [http://www.un.org.ua/images/documents/4792/Ukraine%20\(ukr\).pdf](http://www.un.org.ua/images/documents/4792/Ukraine%20(ukr).pdf).

України за кожним показником ІЛР: з 1990 до 2018 р. очікувана тривалість життя при народженні в Україні збільшилася на 2,1 року, середня кількість років навчання – на 2,2, а очікувана кількість років навчання – на 2,7 року. Водночас валовий національний дохід України на одну особу скоротився приблизно на 25,6% між 1990 та 2017 р. [25].

Повільний прогрес у рівні якості життя та зростання нерівності між багатими і бідними у кранах світу призвів до того, що світова спільнота змушена була об'єднатися та визначити наявні проблеми і шляхи їх вирішення. Уряди більшості країн світу посилюють увагу до захисту вразливих із різних причин верств населення. Це зумовлено тим, що в минулому, протягом кількох десятиліть, багато держав дотримувались політики неолібералізму, яка з часом поглибила прірву між багатими і бідними. З часом серед провідних науковців і практиків світу стало зростати усвідомлення того, що наступні кроки в контексті економічного зростання кожної країни нерозривно пов'язані з подоланням соціальної нерівності та бідності, забезпеченням сталого розвитку.

Сталий розвиток можна охарактеризувати спеціальним індексом сталого розвитку (ICP). Міжнародна організація Sustainable Development Solutions Network публікує результати ICP на своєму сайті (<https://www.sdgindex.org/>). Індекс розраховується для 157 країн світу на підставі 100 показників, пов'язаних із виконанням 17 ЦСР. У ньому враховуються здобутки країн у боротьбі з бідністю, дотримання гендерної рівності, забезпечення населення якісними послугами в галузі освіти та охорони здоров'я тощо. У десятку країн – лідерів рейтингу 2019 р. увійшли Данія, Швеція, Фінляндія, Франція, Австрія, Німеччина, Чехія, Норвегія, Нідерланди та Естонія. Україна зайняла в рейтингу 41-шу позицію, США – 35-ту, КНР – 39-ту, Індія – 115-ту (табл. 3).

Таблиця 3

Індекси сталого та людського розвитку обраних для аналізу країн за 2019 р.

Країна	Індекс сталого розвитку		Індекс людського розвитку	
	Значення	Місце в рейтингу	Значення	Місце в рейтингу
Норвегія	80,7	8	0,954	1
Німеччина	81,1	6	0,939	4
Швеція	85,0	2	0,937	8
КНР	73,2	39	0,920	15
США	74,5	35	0,647	129
Індія	61,1	115	0,758	85
Україна	72,8	41	0,750	88

Складено за: Sustainable Development Report 2019. Transformations to Achieve the Sustainable Development Goals. Includes the SDG Index and Dashboards. / Sustainable Development Solutions Network. 2019. URL: <https://www.sdgindex.org/>; Доповідь про стан людського розвитку за 2019 рік. За межами доходів, за межами середніх показників, за межами проблем сьогодення: нерівність у стані людського розвитку в XXI сторіччі: Огляд / UNDP. 2019). URL: https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/library/democratic_governance/human-development-report-2019.html.

Найнижчі місця в рейтингу посіли Афганістан, Нігер, Сьєрра-Леоне, Гаїті, Ліберія, Мадагаскар, Нігерія, Демократична Республіка Конго, Чад, Центрально-Африканська Республіка (більшість із них африканські країни) [27].

Наведені в табл. 3 показники є інформативним інструментом ідентифікації можливих загроз сталому розвитку економіки країни і дають змогу краще зрозуміти, в якому напрямі необхідно рухатися. Крім того, попри те, що вони не є зіставними, бачимо певну кореляцію ІЛР та ІСР. Із загальної залежності випадають дані по США, але це пояснюється особливістю обчислення цих індексів і ситуацією в розглядуваних країнах. Варто також урахувувати загальне зауваження відомого українського ученого І. Ю. Єгорова щодо певної умовності та суб'єктивності вказаних індексів [28].

Проведене дослідження досвіду країн світу дає можливість сформувати матрицю переваг та перешкод сталого розвитку економік обраних нами для аналізу країн (рисунок).

Побудована матриця дає змогу визначити головні напрями перетворень у галузях і міжгалузевих комплексах національного господарства. У процесі

	Переваги від сталого розвитку	Перешкоди для сталого розвитку
Китай	<ul style="list-style-type: none"> – Високий рівень ВВП на одну особу; – висока тривалість життя; – висока продуктивність праці; – низький рівень бідності 	<ul style="list-style-type: none"> – Нерівність розподілу доходів; – високе демографічне навантаження; – інтенсивні викиди вуглецю
США	<ul style="list-style-type: none"> – Високий рівень ВВП на одну особу; – високий рівень працевлаштування; – висока продуктивність праці; – залучення приватного сектору до формування великих структурних державних об'єктів 	<ul style="list-style-type: none"> – Низький рівень тривалості життя серед країн з розвинутою економікою; – високий рівень бідності серед країн з розвинутою економікою; – інтенсивні викиди вуглецю
Індія	<ul style="list-style-type: none"> – Зростання продуктивності праці; – високий рівень ВВП на одну особу серед країн з економікою, що розвивається 	<ul style="list-style-type: none"> – Високий рівень бідності в країні; – високий дисбаланс між багатими і бідними; – високий рівень бідності
Норвегія	<ul style="list-style-type: none"> – Один із найвищих показників ВВП на одну особу; – високий рівень продуктивності праці; – високий рівень зайнятості; – використання приватних консультантів для надання якісних державних послуг 	<ul style="list-style-type: none"> – Наявність нерівності в розподілі доходів
Швеція	<ul style="list-style-type: none"> – Висока продуктивність праці; – низький рівень бідності; – висока тривалість життя 	<ul style="list-style-type: none"> – Наявність нерівності в розподілі доходів; – неефективний державний контроль у соціально-економічній сфері при залученні приватних установ
Німеччина	<ul style="list-style-type: none"> – Низький державний борг; – низький рівень забруднення повітря; – висока тривалість життя; – активне використання публічно-приватного партнерства для розвитку економіки 	<ul style="list-style-type: none"> – Нерівність у багатстві, порівняно з іншими країнами з високими доходами
Україна	<ul style="list-style-type: none"> – Прийнятний рівень працевлаштування; – середній рівень тривалості життя 	<ul style="list-style-type: none"> – Низька продуктивність праці; – незбалансованість розподілу доходів і багатства; – високий рівень бідності

Рисунок. Матриця переваг та перешкод для сталого розвитку національних економік аналізованої групи країн

Складено автором.

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

реалізації ЦСР структурна перебудова має здійснюватися шляхом переходу до інноваційної, конкурентоспроможної економіки інтенсивного типу (орієнтованої як на зовнішній, так і на внутрішній ринок), де передбачається відновлення використаних матеріалів і ресурсів (табл. 4).

Т а б л и ц я 4

Головні напрями перетворень у галузях і міжгалузевих комплексах національної економіки у процесі переходу на засади сталого розвитку

Галузі та комплекси	Суть перетворень
Енергетична	<ul style="list-style-type: none"> • Підвищення технічного рівня та екологічної безпеки теплових електростанцій; • розвиток екологічно чистої енергетики відновлюваних джерел; • формування передумов для переходу енергетичного сектору країни на нові види енергії; • вирішення проблем тривалого й безпечного збереження та переробки радіоактивних відходів через створення замкнутого ядерного циклу; • реконструкція підприємств вугільної промисловості; • розроблення та впровадження ефективних механізмів економії енергії
Промисловість і транспорт	<ul style="list-style-type: none"> • Нарощування обсягів виробництв з глибокою переробкою та високою якістю кінцевої продукції; • упровадження енерго- та ресурсозберігаючих і маловідходних технологій, широке застосування відновлюваних, екологічно чистих джерел енергії; • упровадження нових екологічно безпечних транспортних систем, поетапне припинення використання етилованого бензину та свинцевих домішок; • розв'язання проблеми утилізації відходів, що утворюються у процесі господарської та іншої діяльності
Аграрна	<ul style="list-style-type: none"> • Підвищення врожайності зернових, овочевих, технічних культур, продуктивності й ефективності тваринницьких галузей господарства як для задоволення внутрішніх потреб, так і для нарощування експортного потенціалу; • розширене впровадження органічного землеробства; • збільшення обсягу виробництва високоякісних продуктів харчування, забезпечення контролю якості сільськогосподарської продукції; • упровадження ефективного контролю за використанням генетично модифікованих організмів
Житлово-комунальне господарство	<ul style="list-style-type: none"> • Здійснення заходів щодо утеплення будинків; • заміна та модернізація котлів малої потужності на сучасні з підвищеним коефіцієнтом корисної дії; • упровадження систем обліку споживання води, тепла й енергоресурсів; • перехід на принципи раціонального співвідношення індивідуального та централізованого постачання водних і теплових ресурсів; • забезпечення населених пунктів очисними спорудами, комплексами з переробки побутових відходів, організованими сучасними сміттєзвалищами

С к л а д е н о за: Наукові основи національної стратегії сталого розвитку України / за наук. ред. М. А. Хвеси́ка. Київ : ІЕПСР НАН України, 2013. 40 с.; Україна після 2015 року. Майбутнє, якого ми прагнемо : нац. доповідь / Е. М. Лібанова, О. М. Балакірева, А. В. Єрмолаєв та ін. Київ, 2013. 112 с.; Цілі розвитку тисячоліття. Україна: 2000–2015 : нац. доповідь / М-во екон. розвитку і торгівлі України. Київ, 2015. 124 с.; Цілі Сталого Розвитку: Україна : нац. доповідь. 2017 / М-во екон. розвитку і торгівлі України. Київ, 2017. 174 с.; Екологізація суспільства: Соціальна роль та моделювання = Ecologization of society: Social role and modelling = Экологизация общества: Социальная роль и моделирование / Е. П. Семенюк, Т. В. Олянишен, В. М. Сеньківський та ін. Львів : Укр. акад. друкарства, 2012. 460 с.

На підставі викладеного можна зробити такі висновки. Кожній країні в процесі втілення ЦСР властиві специфічні гальмівні та стимулюючі фактори цього процесу, що характеризуються більшим чи меншим ступенем впливу. Україна в цьому плані не унікальна, такі проблеми, як високий рівень бідності та дистанція між багатими і бідними, можна побачити в багатьох країнах світу.

Приклад Норвегії та Швеції показує, яких позитивних результатів можна досягти за умови ефективного державного управління, збалансувавши податкову систему та мінімізувавши прояви корупції.

Досліджений досвід у досягненні ЦСР найбільш розвинутими країнами світу, країнами ЄС та окремими країнами, що розвиваються (Німеччина, Норвегія, Швеція, КНР, США, Індія), дав змогу їх систематизувати та побудувати матрицю переваг і перешкод для сталого розвитку національних економік. Вона може бути застосована для структурної перебудови економіки України в частині внесення змін у функціонування галузей та міжгалузевих комплексів для синхронного досягнення ними економічних, екологічних та соціальних цілей.

У подальших дослідженнях доцільно орієнтуватися на вивчення питань впливу сталого розвитку на забезпечення економічної безпеки, зважаючи на посилення процесів глобалізації та характер новітніх загроз, зокрема пов'язаних із поширенням COVID-19.

Список використаних джерел

1. Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future / United Nations. 1987. URL: <http://www.un-documents.net/wced-ocf.htm>.
2. Семенюк Е. П. Філософські засади сталого розвитку. Львів : Афіша, 2002. 200 с.
3. The Millennium Development Goals Report 2015 / United Nations. 2015. URL: [https://www.un.org/millenniumgoals/2015_MDG_Report/pdf/MDG%202015%20rev%20\(July%201\).pdf](https://www.un.org/millenniumgoals/2015_MDG_Report/pdf/MDG%202015%20rev%20(July%201).pdf).
4. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development / United Nations. 2015. URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N15/291/89/pdf/N1529189.pdf?OpenElement>.
5. Ki-moon B. Secretary-General's remarks at a G20 working dinner on "Sustainable Development for All". 2013. September 5. URL: <https://www.un.org/sg/en/content/sg/statement/2013-09-05/secretary-generals-remarks-g20-working-dinner-sustainable>.
6. Цілі сталого розвитку: Україна : національні консультації (липень 2016 р., Київ) / М-во екон. розвитку і торгівлі України. Київ, 2016. 4 с.
7. Цілі Сталого Розвитку: Україна : нац. доповідь. 2017 / М-во екон. розвитку і торгівлі України. Київ, 2017. 174 с.
8. Гейц В. М. Нестабільність та економічне зростання. Київ : Ін-т екон. прогнозування НАН України, 2000. 344 с.
9. Інноваційна Україна 2020 : нац. доповідь / за ред. В. М. Гейця. Київ : НАН України, 2015. 336 с.
10. Єфименко Т. І. Звітування зі сталого розвитку: Виклики та шляхи подолання. *Фінанси України*. 2019. № 11. С. 9–19. URL: <https://doi.org/10.33763/finukr2019.11.009>.
11. Єфименко Т. І. Фіскальна та монетарна безпека національної економіки. Київ : Акад. фін. управління, 2016. 444 с.
12. Лібанова Е. М. Соціально-економічні ризики і загрози бідності в Україні: Методика та практика аналізу. Харків : Право, 2008. 208 с.

13. Людський розвиток в Україні : 2003 рік : щорічна науково-аналітична доповідь / за ред. Е. М. Лібанової. Київ, 2004. 194 с.
14. Україна після 2015 року. Майбутнє, якого ми прагнемо : національна доповідь / Е. М. Лібанова, О. М. Балакірева, А. В. Єрмолаєв та ін. Київ, 2013. 112 с.
15. Туниця Ю. Ю. Екоекономіка і ринок : Подолання суперечностей. Київ : Знання, 2006. 314 с.
16. Туниця Ю. Ю. Екологічна Конституція Землі: Сутність і концептуальні засади. *Вісник Нац. акад. наук України*. 2005. № 11. С. 32–42.
17. Туниця Ю. Ю., Семенюк Е. П., Туниця Т. Ю. Фактори глобалізації і стратегія сталого розвитку. *Вісник Нац. акад. наук України*. 2004. № 7. С. 3–14.
18. Хвесик М. А. Економіка природокористування: Вектори розвитку. Київ : ІЕПСР НАН України, 2019. 397 с.
19. Наукові основи національної стратегії сталого розвитку України / за ред. М. А. Хвесика. Київ : ІЕПСР НАНУ, 2013. 40 с.
20. Екологізація суспільства: Соціальна роль та моделювання / Е. П. Семенюк, Т. В. Олянишен, В. М. Сеньківський та ін. Львів : Укр. акад. друкарства, 2012. 460 с.
21. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : указ Президента України від 30.09.2019 № 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019>.
22. Концептуальні засади забезпечення сталого розвитку інформаційної сфери України / Я. В. Котляревський, О. В. Мельников, А. М. Штангрет, Е. П. Семенюк, В. І. Воробйов. Київ : ЦУЛ, 2016. 148 с.
23. Читання як проблема вільного часу : За результатами соціолого-статистичних досліджень / В. М. Сеньківський, Т. В. Олянишен, А. М. Штангрет, О. В. Мельников. Львів : Укр. акад. друкарства, 2009. 160 с.
24. Human Development Report 2016. Human Development for Everyone / UNDP. 2016. URL: http://hdr.undp.org/sites/default/files/2016_human_development_report.pdf.
25. Доповідь про стан людського розвитку – 2019. Нерівність у людському розвитку в 21 столітті. Аналітична записка за країнами, що представлені в Доповіді про стан людського розвитку за 2019 рік. Україна / UNDP. 2019. 11 с. URL: [http://www.un.org.ua/images/documents/4792/Ukraine%20\(ukr\).pdf](http://www.un.org.ua/images/documents/4792/Ukraine%20(ukr).pdf).
26. Індекс людського розвитку: Україна посіла 88 позицію серед 189 країн / UNDP Україна. 2018. URL: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/presscenter/pressreleases/2018/human-development-indices--where-does-ukraine-rank--.html>.
27. Sustainable Development Report 2019. Transformations to Achieve the Sustainable Development Goals. Includes the SDG Index and Dashboards / Sustainable Development Solutions Network. 2019. URL: <https://www.sdgindex.org/>.
28. Єгоров І. Ю. Проблеми побудови узагальнюючих індексів на основі бальних оцінок у сучасній економіці (на прикладі деяких індексів для України). *Формування ринкових відносин в Україні*. 2012. № 5 (132). С. 90–94.

References

1. United Nations. (1987). *Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future*. Retrieved from <http://www.un-documents.net/wced-ocf.htm>.
2. Semeniyuk, E. P. (2002). *Philosophical principles of sustainable development*. Lviv [in Ukrainian].
3. United Nations. (2015). *The Millennium Development Goals Report 2015*. Retrieved from [https://www.un.org/millenniumgoals/2015_MDG_Report/pdf/MDG%202015%20rev%20\(July%201\).pdf](https://www.un.org/millenniumgoals/2015_MDG_Report/pdf/MDG%202015%20rev%20(July%201).pdf).

4. United Nations. (2015). *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*. Retrieved from <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N15/291/89/pdf/N1529189.pdf?OpenElement>.
5. Ki-moon, B. (2013, September 5). *Secretary-General's remarks at a G20 working dinner on "Sustainable Development for All"*. Retrieved from <https://www.un.org/sg/en/content/sg/statement/2013-09-05/secretary-generals-remarks-g20-working-dinner-sustainable>.
6. Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine. (2016, July). *Sustainable Development Goals: Ukraine: National Consultations*. Kyiv [in Ukrainian].
7. Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine (2017). *Sustainable Development Goals: Ukraine: National Report*. Kyiv [in Ukrainian].
8. Heyets, V. M. (2000). *Instability and Economic Growth*. Kyiv [in Ukrainian].
9. Heyets, V. M. (Ed.). (2015). *Innovative Ukraine 2020. National Report*. Kyiv [in Ukrainian].
10. Iefymenko, T. I. (2019). Sustainable development reporting: challenges and ways to overcome them. *Finance of Ukraine*, 11, 9–19. DOI: 10.33763/finukr2019.11.009 [in Ukrainian].
11. Iefymenko, T. I. (2016). *Fiscal and monetary security of the national economy*. Kyiv [in Ukrainian].
12. Libanova, E. M. (2008). *Socio-economic Risks and Threats of Poverty in Ukraine: Methodology and Practice of Analysis*. Kharkiv [in Ukrainian].
13. Libanova, E. M. (Ed.). (2004). *Human development in Ukraine: 2003: Annual scientific and analytical report*. Kyiv [in Ukrainian].
14. Libanova, E. M., Balakirieva, O. M., Iermolaiev, A. V et al. (2013). *Ukraine after 2015. The future we seek: A national report*. Kyiv [in Ukrainian].
15. Tunytsya, Yu. Yu. (2006). *Ecological Economy and Market: Contradictions Overcoming*. Kyiv: Znannia [in Ukrainian].
16. Tunytsya, Yu. Yu. (2005). The Ecological Constitution of Earth: The essence and conceptuals. *Visnyk of the National Academy of Sciences of Ukraine*, 11, 32–42 [in Ukrainian].
17. Tunytsya, Yu. Yu., Semenyuk, E. P., & Tunytsya, T. Yu. (2004). Globalization Factors and Sustainable Development Strategy. *Visnyk of the National Academy of Sciences of Ukraine*, 7, 3–14 [in Ukrainian].
18. Khvesyk, M. A. (2019). *Environmental Economics: Development Vectors*. Kyiv: IEPR of NAS of Ukraine [in Ukrainian].
19. Khvesyk, M. A. (Ed.). (2013). *Scientific Bases of the National Strategy of Sustainable Development of Ukraine*. Kyiv [in Ukrainian].
20. Semenyuk, E. P., Olyanyshen, T. V., Senkivskyy, V. M., Melnikov, A. V., & Kotlyarevskyy, Ya. V. (2012). *Ecologization of Society: Social Role and Modeling*. Lviv: Ukrainian Academy of Printing [in Ukrainian].
21. President of Ukraine. (2019). *On the Sustainable Development Goals of Ukraine until 2030* (Decree No. 722/2019, September 30). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019> [in Ukrainian].
22. Kotlyarevskyy Ya. V., Melnikov A. V., Shtangret A. M., Semenyuk E. P., & Vorobyov V. I. (2016). *Conceptual Issues of Guaranteeing Sustainable Development of Informational Sphere in Ukraine*. Kyiv: TSUL [in Ukrainian].
23. Senkivskyy, V. M., Olyanyshen, T. V., Shtangret, A. M., Melnikov, & A. V. (2009). *Reading as the Problem of Free Time: According to the Results of Sociologic and Statistical Surveys*. Lviv: Ukrainian Academy of Printing [in Ukrainian].

24. UNDP. (2016). *Human Development Report 2016. Human Development for Everyone*. Retrieved from http://hdr.undp.org/sites/default/files/2016_human_development_report.pdf.
25. UNDP. (2019). *Human Development Report 2019. Inequalities in Human Development in the 21st Century. Analytical note for the countries presented in the 2019 Human Development Report. Ukraine*. Retrieved from [http://www.un.org.ua/images/documents/4792/Ukraine%20\(ukr\).pdf](http://www.un.org.ua/images/documents/4792/Ukraine%20(ukr).pdf) [in Ukrainian].
26. UNDP Ukraine. (2018). *Human Development Index: Ukraine ranks 88th among 189 countries*. Retrieved from <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/presscenter/pressreleases/2018/human-development-indices--where-does-ukraine-rank--.html> [in Ukrainian].
27. Sustainable Development Solutions Network. (2019). *Sustainable Development Report 2019. Transformations to Achieve the Sustainable Development Goals. Includes the SDG Index and Dashboards*. Retrieved from <https://www.sdgindex.org/>.
28. Yegorov, I. Yu. (2012). Problems of Generalizing Indexes Based on Score Estimates in the Modern Economy (Some Indices for Ukraine as an Example). *Market Relations Development in Ukraine*, 5 (132), 90–94 [in Ukrainian].